

**Znowu
tapy
żydowskie?
Nie, przenigdy!**

עלה תר"ף: דוד פרישמן אחרי המבול

בתקופת-שנה זאת, לפני שנתיים, מנינו מאה שנה למהפכת אוקטובר שהשליטה את הקומוניזם על רוסיה. כעבור שנה, שוב בתקופת-שנה זאת, ציינו מאה שנה לסיים מלחמת העולם הראשונה והנה עתה, כעבור עוד שנה, שוב בשלהי סתיו, אנו רואים לנכון לפרסם מאמר בן מאה שנה בדיוק, שלשלת-מאמרים של עורך כתב העת 'התקופה' דוד פרישמן שכותרתם המשותפת היא "מתוך ההפכה" - ואשר מזכירים לנו כי שנתיים לאחר המהפכה הסובייטית, ושנה לאחר סיומה הרשמי של מלחמת העולם הראשונה, עוד היה מזרח אירופה, ובו חלק הארי של יהדות העולם, נתון בעיצומה של טלטלה הרסנית, המשכן-באמצעים-אחרים של מהפכת אוקטובר ושל מלחמת העולם.

האזור עוד ליקק את פצעי המלחמה הגדולה. על החיילים ההרוגים והפצועים נוספו המוני נפגעים אזרחיים, במיוחד בסביבות פולין שהייתה מגרש ההתנגשויות הגדול של הצבאות בחזית המזרחית. אך אם בתוככי פולין עוד מדובר היה בעיקר בליקוק פצועים, הנה על פצעי היושבים ממזרח לה, וראשונים לסבול היהודים, נבזק מלח צורב חדש בעצם הימים האלה, מלח המהפכה שעדיין השתוללה ונאבקה על השלמתה. ברחבי רוסיה עוד בערה מלחמת האזרחים בין הבולשביקים, ששליטתם במדינה טרם התבססה במלואה, לבין בריתות מתחלפות של מתנגדיהם.

בעיקר רופפים היו הישגי המהפכה באוקראינה. באותה עת, בתוך תוהו ובוהו אנרכי, ניסתה זו לקיים מידה של עצמאות, והיו לה ממשלה וצבא משלה. התחוללה שם מלחמת הכול בכול, והמשותף לכל הצדדים, לכוחות הצבא הרוסי הלבן והצבא האדום, לאנשי צבא פולין שהתערבו ולאספסוף האוקראיני המקומי, היה הרגלם לפרוק את המתח בפגורומים מחרידים ביהודים. המאורעות כונו פרעות פטליורה, על שם ראש ממשלה הרפובליקה העממית האוקראינית, שלכל הפחות לא הצליחה למנוע את המעשים. רבבות פליטים יהודים נהרו משם לפולין. זו, מצידה, הייתה נתונה בשנים 1919-1920 במלחמה עם הסובייטים. במדינה הצעירה שררה חרדה מובנת מפני השתלטות קומוניסטית, זו

היהודים כמורדים, היהודים כבולשביקים:
כרזה פולנית אנטישמית ואנטי-סובייטית,
1919

שאכן עתידה הייתה להתחולל כעבור עוד מלחמת עולם אחת. הממשלה בוורשה והממשלה הבולשביקית במוסקבה התגוששו על השליטה באזורים שבתווך - בפרט במערב אוקראינה של היום.

דוד פרישמן, ציור מאת בוריס פסטרנק.
מוסקבה, 1917

כל המלחמות הללו היו בעיצומן בסתיו 1919-ת"ר"ף. ובתוך ההפכה, בוורשה, בגיליון תשרי-כסלו של כתב העת הצעיר 'התקופה', כתב עליהן העורך הראשי - המבקר, הסופר, המשורר והמתרגם דוד פרישמן. זה היה רק הגיליון החמישי של הרבעון, אבל ורשה כבר הייתה ביתו השלישי. נדודיו של 'התקופה' בין ערי אירופה משקפים יפה את התקופה עצמה. יזם

התרבות הגדול אברהם יוסף שטיבל הקים את כתב העת הזה במוסקבה באביב-התרבות-היהודית הקצר ששרר ברוסיה בין שתי מהפכות 1917: המהפכה הליברלית בפברואר, והמהפכה הבולשביקית באוקטובר - נובמבר. היהודים נהנו אז מחלון זכויות קצר מועד: בין ימי הצאר ו'תחום המושב" לבין שנות כתישת היהדות בין הפטיש והמגל. שטיבל, שהקים אז גם את הוצאת הספרים 'אמנות', השקיע את כספו ואת מרצו בהקמת כתב עת חדש זה, מְשָׁן למחשבה, למחקר, לעיון ולספרות עברית. עד שהגיליון הראשון ראה אור, מהפכת אוקטובר כבר אירעה, והתנאים החלו להחמיר. בעוד מועד נטשו המו"ל ומפעלותיו את רוסיה והוציאו גיליון אחד בברלין - ולאחריו התבססו בוורשה, בירתה האחרונה של התרבות העברית באירופה.

'התקופה' היה רבעון עב-כרס, מעין אח צעיר, שמנמן, ממושקף אבל קצת שובב לכתב-העת 'השילוח' שאנו נושאים את שמו. שני כתבי העת הרימו את דגל תחיית העברית והבליטו את הצד התרבותי והרוחני בתקומת האומה. בשניהם אפשר למצוא פחות או יותר אותם שמות של ההוגים והסופרים והמשוררים העברים המרכזיים של תחילת המאה העשרים, ביניהם ביאליק וטשרניחובסקי. ובכל זאת, 'השילוח' היה ציוני מובהק, בעוד 'התקופה', ובייחוד עורכו הראשי פרישמן, לא דגלו בציונות ובעלייה לארץ. הבדלי השקפות בין אחד העם, ובאופן אחר יורשו בעריכת השילוח יוסף קלוזנר, לבין הדמויות הבולטות ב'התקופה' דוד פרישמן ומעל דפי הכרכים שבעריכתם. ראשי 'התקופה' הצטיינו באוריינטציה מודרניסטית, חילונית, מערבית, אירופית, בשעה שאחד העם וקלוזנר נשאו איש איש בדרכו את נס היצירה הלאומית-יהודית.

אומנם אפשר לזהות ב'התקופה' מינון גבוה יותר של תרגום וייבוא תרבותי מזה שב'השילוח', ועדיין התמהיל שלו יהודי ואפילו תורני

עד להפתיע. גיליון 5 אופייני למדי לאלה שלפניו ואחריו. מופיעים בו סיפורים מאת עגנון (מסיפורי פולין), אליעזר שטיינמן, יהושע השל ייבין, ברדיצ'בסקי ופרישמן. תרגום פיוטי של פרישמן לקטעי ההתבוננות הליריים של רבינדראנאת טאגור 'הירח העולה' תופס נתח נכבד מן הגיליון. מאמרי מחקר ועיון ארוכים עוסקים כמעט כולם ביהדות; בין היתר מופיע מאמר של "רב צעיר", חיים טשרנוביץ, על פסקי ההלכה של הגאונים, ומאמר של הלל צייטלין על שאלת קדמותה של הקבלה. מנגד, צבי דיזנדרוק תרם מסה חינוכית בשבחי הבטלה, כמובן בטלה של הגיגים ולא בטלה של עצלות. פישל לחובר מציג לקוראים, בביקורתיות נוקבת, את הבשורה החדשה בשדה האומנות: האקספרסיוניזם. בין המשוררים: אורי צבי גרינברג הצעיר, עוד בגלגולו כרומנטיקן נוסטלגי. חלקו האחרון של הגיליון מוקדש לפובליציסטיקה, ובו כלולים בין היתר פרקי "מתוך ההפכה".

פרישמן, יליד 1859, היה אז כבן שישים, ועתיד היה להלך בין החיים רק עוד שלוש שנים ופחות. קשה לזהות בפסקאותיו שלפנינו את פרישמן המוכר מן הסטיגמות שדבקו בו. לא נמצא כאן את האסתטיקון שדבק באמנות-לשם-אמנות וראה בחתירה ליופי את האפיק לתחיית ישראל; לא נזהה את בבואתו של פרישמן האוניברסליסט הנושא עיניו אל החברה הגויית; גם לא נפגוש במובהק את הפייטן היוצק את יצירות גדולי הלועזים אל עברית מקראית נשגבה ומעודנת. והלוא אך באותו גיליון של 'התקופה', בתרגומו של פרישמן לטאגור, הצטלצלו ממבוע עטו פסקאות כגון זו: "השחוק הרועד על שפתי עולל מדי יושנו - היש איש יודע אי-איפה נולד? הנה שמועה תישמע לאמור: קרן צעירה וחיוורה אשר לירח העולה דבקה בקצה ענן סתיו גווע ובחלום בוקר טבול טל נולד פטר רחם - זה השחוק הרועד על שפתי עולל מדי יושנו" (מן הפרק "המקור" ב'הירח העולה').

כאן - לא. כאן נוקב הדין את ההר, והאתיקה משעבדת את האסתטיקה, והאקטואליה הדאוגה שוטפת את מתק החלום במים מרים מאררים. כישוריו של פרישמן כמבקר חד עד אכזר מופנים עתה לא כלפי שירה קלוקלת אלא לעבר הקלקול הפוליטי והמוסרי. הציוויליזציה האירופית, נאלץ פרישמן לקבוע, החלה את גסיתתה. הפרק הראשון, "בעלי מומים", מתאר תחילה בכאב את פצועי המלחמה הממלאים את הרחובות, ואת איווולתם של מנהיגי אירופה שהוליכו אותה אל הגיהינום של המלחמה. הללו גייסו לתשוקת הדמים שלהם את המדענים והחכמים שיצדיקוה - וכאן תיאורו של פרישמן גרוטסקי. אולם, הוא ממשיך, הנכות העיקרית, הנפוצה, החמורה, באה על הנשמות. תנאי המלחמה השחיתו אותן. והוא מתנבא: "עוד חמישים, עוד ארבעים

שנה, ובעלי-המומים הגופניים שאנו רואים עתה ברחובות יסופו וימותו. על גבי קברם יעלה חציר ואיש לא יזכור עוד אותם, לא אותם ולא את הקביים שעליהם היו נשענים. ואולם הנה דור בא, ואחריו אפשר עוד דור שני, שההתנוונות המוסרית והרוחנית שלו תהיה לפחדים". מכאן עובר פרישמן, בפרק השני, להספיד את אירופה. בזמנו ובמקומו, הביטוי "אסיאתי" היה שם נרדף לנחשלות רוחנית ותרבותית. הכתיב במקור הוא אגב "אזיאתי", ובמבטא מרכז-אירופי זה רווח הביטוי כביטוי גנאי עוד שנים רבות. פרישמן מזכיר שבימי קדם נמצאו באסיה שיאי התרבות העולמית, ושיש לשער ש"אסיאתי" היה מחמאה, שם נרדף לעידון ותחכום - ושהניווון שפקד את אסיה, בשל שקיעה במלחמות סרק ובשחיתות, פוקד עתה את אירופה, ועתיד להפוך את המילה "אירופאי" לשם נרדף לכרימיטיב.

לבסוף הוא מגיע אל ההיבט היהודי, ומדבר על שתי עלילות אבסורדיות בעיניו, שפשו בכולין החדשה, המתנערת מעבר והנאבקת באיום הקומוניסטי: שהיהודים מתארגנים במליציה מזוינת נגד המדינה, ושהם בולשביקים. הוא פותח, כדרכו גם בפרקים הקודמים, בהשערות על דרך התפתחותה של התופעה. גם עלילת הדם של ימי הביניים, הוא משער, החלה כאיזו מין ליצנות שגם אומריה לא מאמינים לה, שכן בידוע שהיהודים "בשומעם את המילה 'דם' אוחות אותם סמרמורת", ושהם אומה "אשר כל הפְּסִיקָה שלה וכל התורה שלה וכל אורח-החיים שלה אינם אלא מחאה אחת וגדולה כנגד התועבה שבאותה עלילה". היהודים עצמם ודאי צחקו תחילה למשמע הבדיחה; אך חזור על שקר די פעמים "והנה כבר כל הציפורים מצפצפות אותו מעל ראשי הגגות". באותו אופן רחוק מנפש היהודי המרד המזוין האלים - ורחוק ממנו גם הסוציאליזם. "אין אני יודע שום אומה בין האומות שבעולם שתהא מתנגדת כל כך מפאת צדה האורגני לכל מין של בולשביזמוס כאומה זו", הוא כותב. "כל חיי הנשמה של היהודי הם מחאה גדולה וצועקת כנגד זה" - אף כי ישנם יהודים אשר כיחידים ממלאים את שורות המהפכה. היהודי הוא אולי הבורגני הטיפוסי ביותר שבכל האומות, גם בשל "חוש חיי המשפחה המפותח כל כך" וגם בשל דבקותו ב"שלי-שלי, שלך-שלך". קשה לקבוע מתוך הכתוב אם ברכה היא בעיני פרישמן או קללה, אבל בכל מקרה זו לדעתו הפרכה של עלילה.

לא דברי פיוט כתב הפעם פרישמן, ולא דברי פולמוס ספרותי, כי אם פובליציסטיקה נוקבת, אירונית, עשירת ביטוי בדרכה. פובליציסטיקה שחתרה אל ליבת ההווה, השקיפה דרך ערפילי העבר, ושיערה, ושיערה לא רע יש לומר, את העתיד לבוא.

צור ארליך

מתוך ההפכה

1. בעלי מומים

לעשרות אתם יכולים לראותם עתה, כשהם מתנהלים בכבודות בכל רחוב ורחוב: בני אדם שחץ פתאום קיצץ להם את ידיהם או שפצצה מעופפת ריצצה את רגליהם, או בני אדם שתחת פרקי זרועותיהם הם מחזיקים קב של עץ או שמכשירי-הליכה עשויים גומי מצומדים להם תחת ברכיהם, או בני אדם שסם של גז סימא את עיניהם או שרימון מתפוצץ עשה אותם לחירשים. וכן אתם יכולים לראות עתה ברחובות מחנות מחנות של בני אדם מדולדלים ורעבים ומבקשי עבודה, שהייאוש לוחש במבט עיניהם הקמות וכעין שיגעון לוהט בהן. וכן אתם יכולים לקרוא עתה יום יום לוחות סטטיסטיים בנוגע לאותו המספר הנורא של בני אדם שדבקו אליהם מחלת השחפת ומחלות עגבים ומחלות עצבים כבדות, והמספר הלז הולך וגדל, הולך ונורא, הולך ורב מיום אל יום. וכל זה, הוי ואבוי, הן אינו אלא חיזיון רגיל, רגיל מאוד ומאוד, שהוא מתגלה תמיד בכל זמן וזמן שאחרי ימים של מלחמה! ורק שבפעם הזאת הוא נעשה בולט ונראה קצת יותר מדי, משום שמלחמה נוראה זו נמשכה לא לחודש אחד ולא לשנה, כי אם לחמש שנים תמימות – והיא נמשכת והולכת גם עתה.

אותם עשרת בני האדם שיש לנו בעולם, שהם נוהגים בחמישה-עשר המיליונים של בני האדם הנמצאים על פני כדור כל האדמה כולה, הם חשקה נפשם בבוקר יום אחד באותו השעשוע התמים, לקום ולהביא דווקא ודווקא את האושר על משפחות בני האדם – ועתה הנה כבר היינו, ברוך השם, למאושרים. אותם העשרה מצאו את מאת החכמים או את אלף המלומדים שלהם, שהביאו את המספר הדרוש של מופתים חותכים על פי "יסודות מדעיים", כדי להוכיח עד כמה נחוצה ועד כמה מוכרחה היא הריגה בסגנון גדול להצלחתו של המין האנושי. כמו כן מצאו את חכמי הסטטיסטיקה שלהם, שחשבו חשבונות וספרו מספרים והראו שהאדמה נעשית צרה עתה יותר מדי ואינה מספיקה לכל היושבים עליה, ולכן מן ההכרח הוא להביא מעט רווחה. כמו כן מצאו את חכמי האקונומיה שלהם, שבאו והוכיחו כי הלחם יקר מאוד,

וכי מן הנמנע הוא לתת עושר ורב טוב לאדם כל זמן שלא תבוא מלחמה עולמית להצליח את כל העמים כולם. וגם את חכמי הפיזיולוגיה שלהם מצאו, שבאו והפיצו ברבים את התורה החדשה, כי בני האדם בזמננו הולכים ומתנוונים ובני הנעורים הולכים ודלים בכוחותיהם, וכי רק על ידי רחיצה בים של דם יקום דור חזק. ואת חכמי המוסר שלהם מצאו, שקמו ודרשו דרשות והוכיחו כי יושר ואמת וצדק פסו מקרב לב האדם, וכי להציל את ההתפתחות המוסרית יכולה רק מלחמה גדולה ונאמנה – ועשרות עשרות מיליונים של בני אדם נתנו לאותם העשרה להוליך אותם בזמירות ובמוזיקה כצאן אל הטביחה. האם אחד מהם נעשה מאושר יותר? האם יצא לנו איזה דבר מזה, שהארץ נעשתה מרווחה יותר, על ידי מה ששחטו שלושים או ארבעים מיליון נפש אדם? האם נוספה עתה אפילו כיכר לחם אחת בשביל האנושיות העֶבֶה? האם גוף אחד של אדם נעשה בריא יותר ונשמה אחת נעשתה שלמה ומרופָּאָה יותר? אוי לעיניים הרואות! הלא רק צריכים אנו לצאת לרגע אחד החוצה ולראות ולהסתכל באותם המחנות שאין להם סוף, מחנות של בעלי מומים ורעבים ומדולדלים!

והנוראה מכל הנוראות היא, שאותו השעשוע לא חדל עוד כלל וההמשך עוד הולך ומוסיף. בני האדם לא לקחו עדין מוסר מכל אשר ראו ומכל אשר רואים. אותו השעשוע פעל פעולה של מחלה מתדבקת. אדוני העולם הגדולים נעשו עייפים קצת וחזרו לשעה קטנה לאחוריהם, כדי להקטיר לפי שעה מתוך מקטרת-השלום שלהם, והאדונים הקטנים ממלאים בינתיים את תפקידם תחתיהם על פני במת העולם. הקונצרט נמשך...

כן, כשאתם יוצאים החוצה, יכולים אתם לראותם לעשרות: אותם בעלי המומים עם מומיהם הגופניים, כשהם מתנהגים בכבודות לעיניכם. אבל מה שאין אתם יכולים לראות בכל רגע ולהכיר בקלות בכל שעה, זהו מין אחר לגמרי של בעלי-מומים, שנתנה לנו המלחמה העולמית ושמספרם עולה למיליונים. נוראים הם אלף פעמים יותר ומבהילים אלף פעמים יותר מאותם הראשונים. מדבר אני באותם בני אדם שעל ידי אכזריותה האיומות של המלחמה נעשו לבעלי-מומים עד לעמקי עמקם של כל חייהם הרוחניים והמוסריים. מספרם הוא מיליונים. רק צריך אדם שתהא לו היכולת להסתכל קצת לתוך פנימיותה של נפש איש ולהכיר בה. הידעתם איזו צורה יש לה לנשמה של אדם, בשעה שהיא מוכרחה לצאת בקֶב? וחיי נשמות, בלי ידיים ובלו רגליים, הידעתם מה צורתם? הידעתם מה זאת עין רוחנית, שבאה מלחמה אכזרית וסימאה אותה, ואוזן רוחנית מה היא, שחדלה משמוע? ואם

לצאת בקב: קב כיחיד של קביים.

ידעתם מה הם חיי רגשות, שבאה תקופת רוצחים פראית ואכזרית, השואפת רק לשפיכות דמים, והדביקה אליהם יסודות ארסיים של מחלות רוחניות משוננות ועשתה אותם גסים ופראים ושואפי דמים? ומה צורתו של לב אדם ידעתם, בשעה שכל רגש אנושי הומת בקרבו ובשעה שתקופה של חיי מלחמה הרגילה אותו לשנאה, להיות שונא וחוזר ושונא את השני ולהיות נכון בכל רגע להתנפל על אָח? ... הוי, מה נשתנה העולם! ואם במקרה נכד אתה לאותם המורים הגדולים שהורו לאנושיות את הצדק הנצחי, אז נעשה נמאס עליך כל העולם כולו עם בני האדם, עד שהיית רוצה לבוא ולהיטמן בעפר בתוך איזה חור נסתר, כדי שלא תשמע ולא תראה. כל העולם כולו נעשה למטורף על ידי המלחמה הארוכה בלי סוף. האנשים שעברו עליהם רוב שנותיהם, אבדה להם האמונה ברגש האנושי, והאנשים הצעירים מתהוללים כמשוגעים. כל האינסטינקטים הבהמיים הִרְגְּזוּ וְנִעְוְרוּ. וְרִצְחָ וְכִזָּב וּבִקֵּשׁ תּוֹאנוֹת כְּדִי לְרִצּוֹחַ אָדָם בְּרַחוּבוֹת, כֹּל זֶה נִעֲשֶׂה לְמוֹשֵׁל בְּכֹפֶה. וְשִׁקֵּר הוּא הַמְּלַחֵמָה וְשִׁקֵּר גַּם הַשְּׁלוֹם. קוֹמְדִיָּה הִיא. אֲשֶׁרִיךְ, יִשְׁעִיהוּ, כִּי לֹא הָאֲרֶכֶת יָמַי עַד כְּדִי לְרַאוֹת אֶת כֹּל זֶה בְּעֵינַיךְ! אֲשֶׁרִיךְ, הוֹשֵׁעַ, כִּי אֵין עֵינַיךְ רוֹאוֹת אֶת הָעוֹלָם בְּצוֹרְתוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא! אָמְרוּ נָא לִי: הֲאֵם לֹא הִיא לָכֵן בּוֹמָן מִן הַזְּמַנִּים אִיזָה חֲלוּם בְּדַבַּר אִיזָה שְׁלוֹם נִצְחִי?...

מה נתנה לנו היא, אותה הנוראה מכל המלחמות הנוראות, ומה הביא לנו הוא, אותו הנורא מכל מיני השלום הנוראים? – ארבעים ושלוש שנה, מן המלחמה האשכנזית-צרפתית ועד המלחמה של שנת 1914, חיו בני האדם, איך שיהיו, בשלום ובטובה (המלחמה הרוסית-טורקית, היפנית-חינית, הרוסית-יפנית ויתר המלחמות הקטנות אינן מן המאורעות העולמיים, ועל כן אינן נכנסות פה בחשבון!). החיים לא היו חיים למופת, ואולם חיים היו, ושלום היה, ומושגים של משפט ויושר מְשֻׁלָּו, וקולטורה והתפתחות והתקדמות שְׁרָרוּ בכל מקום. רוסיה הייתה המדינה הברברית – ואולם את הברבריות שלה הן לא נחליף בכל המון הטוב שאנו מוצאים עתה במדינות המְקוֹלְטוֹרוֹת. אז באה המלחמה – מלחמה רק לשם תאוות של שלטון, רק לשם שאיפה להוכיח לעולם מי גדול ממי, רק לשם תכלית לקבוע בהחלט את מי תכתיר ההיסטוריה בשם "הגדול" – ובן-לילה הקיפה מלחמה זו את העולם כולו. במשך חמש שנים תמימות לא עשו בני האדם מלאכה. פְּבְרִיקוֹת עֲמָדוֹ בְּטִלּוֹת. שְׂדוֹת לֹא נִזְרְעוּ. עֲרִים נִחְרְבוּ וְכַפְרִים נִמְחוּ מֵעַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה. כֹּל קוֹלְטוֹרָה וְכֹל הַתְּקַדְמוֹת וְכֹל הַתְּפַתְחוֹת חֲדָלוּ. וְאֵם הִיִּתָה אִיזוֹ פְּבְרִיקָה שֶׁעֲשֵׂתָה אִיזוֹ מְלָאכָה – הִנֵּה הִיִּתָה הַמְּלָאכָה

חינית: סינית. הכוונה
למלחמת יפן-סין הראשונה,
1894-1895.

מקולטורות: מתורבתות. מלשון
קולטורה.

פבריקות: בתי חרושת.

הזאת רק מלאכת מעשה כלי-זין בשביל החילות. ואם היה איזה מדע במקצוע הטכניקה שחידש איזה דבר – הנה היה החידוש הזה רק תחבולה איך להמית בני אדם במספר יותר גדול. ואם יש שבאה הכימיה והייתה לה איזו המצאה גינאילית חדשה – הנה הייתה ההמצאה הזאת רק תחבולה איך לאבד באופן נורא על ידי גזים ארסיים חיי אדם יותר ויותר. בין כך וכך נעשה הרעב לאדון העולם, והדחק הקיף את כל המשפחה האנושית. וביחד עם הדחק, יד ביד הלכה וגדלה גם עצלותם של בני האדם ומשוקתם, כי בין כך וכך נסתלקה מהם כל רגילות ורגילות לאיזו עבודה שתהיה. כן עברו חמש שנים. ואם לא הספיקו עוד כל אותן הצרות שהביאו עשרה בני אדם על עולם כולו, נוסף עליהן גם השלום. תקיפי העולם, שגורל האנושיות כולה היה מוחזק בידם, נתגלו אלינו בכל הודם ותפארתם. יושר ומוסר ואמת ואנושיות נחנקו עד לשרידם האחרון. הדחק היה לְנוֹרְמָה – לאורח התמידי אצל המשפחה האנושית. ואם לא הספיק עדיין כל זה, נוסף עליו גם אותו הסכסוך התמידי בין העמים הקטנים. כל יום ויום וסכסוכו החדש, כל יום ויום ומלחמתו הקטנה החדשה. והדחק הולך בין כך וכך הלך וגדול. ובעלי המומים, בין שהם גופניים ובין שהם רוחניים, הולכים ורבים מיום אל יום ומרגע אל רגע. ריבוננו של עולם! איה פה מוצא? איך אפשר פה ישועה ביד אדם?

כי לא אותו האלף או עשרת האלפים או מאת האלף של בעלי המומים הגופניים המתנהלים בכבודות על פני חוצות הם הדבר היותר נורא שהביאה לנו המלחמה – כי אם אותם מיליוני הנשמות שנעשו לבעלות מום. מה תהיה צורתו של הדור הבא? מה תהיה צורתו של העולם בשעה של התנוונות רוחנית ומוסרית שכזו? עוד חמישים, עוד ארבעים שנה, ובעלי-המומים הגופניים שאנו רואים עתה ברחובות יסופו וימותו. על גבי קברם יעלה הציר ואיש לא יזכור עוד אותם, לא אותם ולא את הקביים שעליהם היו נשענים. ואולם הנה דור בא, ואחריו אפשר עוד דור שני, שההתנוונות המוסרית והרוחנית שלו תהיה לפחדים. רצח ומכת מוות בשביל מחצית של פרוטה יהיו שייכים לסדר היום, פֶּנֶב וְדָבָר כּוֹזְבִים וְחֶשֶׁב כּוֹזְבִים ושאיפה לעורר בלבולים בכל רגע ותאוה לענות ולהציק לאחרים יהיו נעשים לטבע שני של האדם, והנטייה לסכסך כל היום אדם באדם ולבלתי תת בשום אופן לחיים שישונו לאיזה סדר תהיה נעשית לצורך-היום. עתה אין כל אלה עוד אלא שעשוע בלבד, ואולם יבוא יום והם יהיו נעשים לְנוֹרְמָה של החיים. איך אפשר פה ישועה?

ואם יש שהאדם יבוא להיטמן בעפר באיזה חור נסתר, ובלבד שלא ישמע ולא יראה, ורדפו אחריו התמונות הנוראות של בעלי המומים המוסריים והגופניים והשיגוהו גם בתוך חורו הנסתר.

2. אירופאית

כמה שנים עברו בסך הכול מאז ועד עתה? – לכל היותר איזה אלפיים שנה. אסיה עמדה אז בעצם פריחתה והייתה צופיה על עולם כולו ממעלה המדרגה. אסיה שכזו! – "ערש הקולטורה" קראו לה. למושג הכולל של כל נאצל וכל טוב חשבו אותה. למופת הציגוה לעולם כולו ביום שדיברו באנושיות עליונה ובהתקדמות. אסיה! אם בא אדם ואמר על איזה דבר "דבר זה הוא אסיאתי", הייתה כוונתו להודיע בזה שהוא מדבר כאן בעניין גבוה מאוד, הנחשב בעיניו לביטוייה האחרון והיותר נשגב של הקולטורה. ואם אמר אדם לחברו "אתה הנך אסיאתי", אז נחשבה מילה זו לקומפלימנט היותר חשוב שיש לאדם להוציא מפיו בשעה שהוא מדבר בשבחו של אדם בעל קולטורה גדולה. לצרכי שידוכים בוודאי שנחשב דבר זה למעלה גדולה. כשהחתן המלך שלמה בפרעה מלך מצרים בוודאי שְׁדִי היה לשדכן להיות נכנס אצל המחוננת ולומר לה שהחתן הוא אסיאתי, אסיאתי אמיתי ובלתי-מזויף...

כך עברו מאות שנים על מאות שנים, ואולי אלפי שנים על אלפי שנים. אסיה ירדה מעל הבמה. איזה חלק-עולם אחר טיפס ועלה אל כותל-המזרח. המלה "אסיאתי" קיבלה מושג אחר. הלא כך הוא טבען של מילים. נשארות הן בתוך ספר-המילים, אלא שמקבלות הן הוראה אחרת בהמשך הזמן. המלה "אסיאתי" נעשתה למילה של גנאי. וביום בוקר אחד היה הדבר, בן-לילה היה, אז ניגש איזה אדם אל איזה אדם ומתוך קצף הבא מלב נדיב השמיע אותו ברגש בוז היותר גדול: "אתה הנך אסיאתי", ופירושה של מילה זו כבר היה כך: "הווה יודע שפרא-אדם אתה, עד שבהיותך הולך עם חברך ברחוב עזוב, יש לחשוש שמא תשלח בו את שיניך ותישוך את חוטמו מעליו". ועוד בפעם שנית אירע הדבר, בשעת שתיית כוס של תה במושב חברים, אז אמר אדם לאדם בנוגע למאורע ידוע: "הידעת? אותו מאורע הוא אסיאתי", והכוונה כבר הייתה: מאורע זה הוא זר ומבהיל כל כך, עד שחייב אדם שיתאדמו פניו ושיריד עיניו לארץ מבושה בשבילו... הלא כך הוא טבען של מילים מאז ומעולם! הוראותיהן משתנות.

ואירופה? – מה זה "אדם אירופאי" ומה פירושה של "אירופאית" בזמן הזה ולפי לשון המושגים שלנו, את זה ידע גם תינוק של בית

רבו. במילה זו אנו מבטאים את השבח היותר גדול שיש לנו לחלק לכבודו של אדם. גאוננו הולך וגדל בנו בשעה שמשמיעים אותנו את הקומפלימנטים המשפריים האלה ועינינו מתחילות מאירות מזיו מרוב נחת. בבושת פנים עינינו נעוצות בקרקע מתוך ענווה, ובסתר ליבנו אנו מבינים היטב כל אחד מעצמו את חשיבותנו ואת ערכנו. אבל האם לעולמים יאריך הדבר הזה? – פעמים הרבה, הרבה מאוד, בלילות חורף ארוכים באין שינה, מציקה לי מחשבה שכזו: האם לא אפשר כלל, שנכדי או שבנו של נכדי, בשעה שיוציא מפיו את המילה "אירופאית", ישתף אליה מושג אחר לגמרי משמשותפים אנחנו אליה? ובשעה שיבוא לבטא את רגש בוזו היותר גדול לאיזה דבר, וברצונו יהיה לומר על איזה עניין שיש בו משום פראות, או על איזה אדם שהוא גם וחדל-אנוש ובלי שום קולטורה, האם לא אפשר כלל שבנו של נכדי זה ישתמש לאותה תכלית במילה "אירופאית", כי המילה "אירופאית" כבר תהיה אז מין סינונים לגס או לפרא או לחדל-אנוש?

ומה? אין אתם מאמינים? הוי לאמונתנו ואוי להיעדר-אמונתנו! גם באותם הדורות הקדמונים לא היה איש בכל העולם כולו שהאמין כי "אסיאתית" יהיה פעם למילה של גנאי. ובכל זאת הן דבר זה בא והיה. הלא כך הגלגל מתגלגל. ורק שאין אני רואה ומוצא משום מה על הטבע הכולל לעשות פרט יוצא מן הכלל דווקא בהגיעו בדרכו אל הקולטורה שלנו. הטבע אופה את לחמו תמיד באופן אחד. אלא שאין אני יודע איזו צורה תהיה לאותה המילה העתידה, לאותה היחסנית של מחר, שבה ישתמש העולם הבא בבואו לשתף אליה את המושג של הקולטורה החדשה ושל ההתקדמות החדשה ושל האנושיות החדשה: אפשר שיאמרו אז "אמריקנית", אפשר "אפריקנית", ואפשר שיאמרו שוב "אסיאתית" – מי חכם וידע? ואולם הגלגל הולך ומתגלגל. המשחק של הילדים הגדולים הולך ובא. וגם המשחק החדש הזה לא יהיה לעולמי עולמים. שנות אלפים אחדים יאריך, ואחר כן יחלוף גם הוא. הלא זהו דרכם של חיי קולטורה. נראה כאילו יש בזה איזה חוק נעלם.

נכדי או בנו של נכדי, אמרתי – ואולם בעצם אין לנו לחכות אפילו עד לזמן ההוא. הפרוצס של התפוררותה של הקולטורה שלנו כבר התחיל. זה עתה, לנוכח עינינו, הולכות ונעשות ההקדמות הראשונות למאורע העולמי הזה. הלבנות מקירותינו צועקות אלינו על זאת, המאורעות יום יום ברחובותינו מורים באצבע על כל אלה. ורק חייב אדם שתהא לו היכולת לשמוע ולראות קצת. המלחמה העולמית הזאת, השלום

העולמי הזה, הרבולוציה העולמית הזאת – לא, בניי, אם לא זה נקרא עדיין ההתחלה של הסוף, שוב אין אני יודע באיזו לשון מחויב אלוהי המאורעות לדבר אליכם כדי לברר לכם איזה דבר.

כי איך זה התחילה התמזמזותן והתפוררותן של הקולטורות הישנות בימים הקדמונים? – השקר הגדול התחיל להיות שליט בארץ בכל פינה וזווית. הסטרפים מלכו והנהיגו בקרון. את הריליגיה לקחו להם לעזר לתכליתם, ולעזר לקחו להם את הפוליטיקה. גנבו וגזלו. קורופציה ומלורוציה ומעילות אחרות בנכסי הציבור נעשו לחזיונות של כל יום. הנטייה לחיי תענוגות ולהנאות משונות ולבטלה בצורת עבודה הלכה וגדלה מרגע לרגע. את הארצות הגדולות פצצו, ואת הקטנות הרימו מאשפות. סטרפים קטנים, חדשים בתכלית החידוש, צמחו יום יום כפטירות של ארס, והסטרפים הקטנים הללו הביאו עמם תאוות קטנות וחדשות, אפטיטים קטנים וחדשים, אינסטינקטים קטנים וחדשים, שהלכו הלך וגדול מיום אל יום. מלחמות קטנות נעשו בלי סוף ובלי קץ ובלי גבול. ואם באה החוכמה וחידשה איזה דבר, מיד באו אותם האדונים והכניסוהו לתוך רשותם, כדי לבוא על ידי כך במהירות יותר גדולה אל תכליתם; ואם באה האמנות וחידשה איזה דבר, מיד התנפלו עליו אותם האדונים והתחילו להשתמש בו, כדי לייסד על ידי כך בגבורה יותר גדולה את שלטונם. ואם באה הספרות ועשתה איזה מעשה, מיד באו אותם האנשים, שאינם יודעים לעולם שום פקפוק, והחזיקו בו להנאתם, כדי להגיע על ידי כך בבטיחות יותר גדולה אל הכינוי "גדול". מעט-מעט נעשתה החוכמה לחוכמה מזויפה והאמנות נעשתה למין פרודיה על האמנות האמיתית והספרות נהפכה לקומדיה ממש. הקולטורה התחילה להתמוטט. כך הוכן מעט-מעט הסוף. ולא היה הדבר חסר אלא שיבוא גם איזה רוח מן החוץ ויפיח, עד שכל הבניין ייפול תחתיו כבית של כרטיסים. ואז באה השואה כמו מבול פתאום: קטסטרופות, קטקליזמות – והסוף. ואחר כך, בבוקר יום אחד, כשאמר איש לחברו: "דבר זה הוא אסיאתי", כבר היה זה שם נרדף עם מה שהוא פראי בתכלית הפראות.

ואם עתה יביט איש על סביבותיו קצת ואל תוך הרחוב יביט – האם באמת חוכמה יתירה דרושה לו כדי לראות את האנולוגיות לאותם החזיונות ולהכיר אותן בדיוק? ולו גם נסיח דעתנו מכל יתר הדברים, ונשים לב רק אל השקר הגדול המולך עתה. עושים בני אדם מלחמה עולמית – ואמר אומרים כי עושים אותה רק לטובת הכלל. עושים בני אדם שלום עולמי – ושוב: לטובת הכלל. עושים בני אדם רבולוציה

.....
סטרפים: אחסדרפנים, מושלי
פרובינציות אימפריאליים.

.....
הנהיגו בקרון: נהגו בעגלה,
כלומר שלטו.

.....
קורופציה ומלורוציה:
השחתת מידות ושחיתות
מנהלתית.

עולמית – ופשיטא דפשיטא שאין הם עושים אותה אלא לטובת הכלל. הוי, אילו רק חפצו לעזוב קצת את "הכלל" האומלל לנפשו! יכבסו נא את כותנותיהם המטונפות כאוות נפשם, ורק את הכלל, את הכלל, יפקיעו נא פעם אחת מתוך המשחק שלהם! – ואולם לא! את זה אין הם יכולים. העסק דורש מהם את הדבר. המונרכיסטים באשכנו צריכים לתכלית עסקם לסחוב מן החוץ איזה קיסר חדש ולהעלותו על הכיסא – ואין להם עצה אחרת אלא לברוא בחיפזון איזה אנטיסמיטיזמוס בסגנון גדול, ובין כך וכך מרעילים הם את דמו של עם כולו. האם יש בכוחה של קולטורה לשאת ולכלכל שקר כזה? עושי-פוליטיקה אחדים וכנופיה של אנשים השואפים אל השלטון בוראים לתכליתם במדינה יותר קטנה מין בויקוט וחרחורי ריב ורדיפות כנגד החלשים ביותר, ומרעילים באופן זה בלי שום מוסר-לב את ליבותיהם של דור חדש כולו ההולך ובא עתה. היש כוח כזה לקולטורה, שתהא יכולה לשאת שקר כזה ולא תיכשל ולא תיפול תחתיה?

אנטיסמיטיזמוס: אנטישמיות.

מה הוא העולם שאנו חיים בו? עד כמה תוכל קולטורה, ולו גם החזקה שבחזקות, לשאת מכות כאלה בצידה? ומה תהיה האחרית?...?

בלילות חורף ארוכים, כשאני שוכב באין שינה, מקשיב ומאזין אני למרחקים גדולים ורבים. אוזני נעשית חדה ומחודדת מרגע לרגע יותר. שומע אני את קול שעטת רגליהם של וַנְדָלִים חדשים, של הוֹגִים חדשים, של גוֹטִים-מזרחיים חדשים. מסע-העמים החדש הנה זה הולך. כבר באה העת לי לְצָרוֹר את צרורי. בְּנֵי-בְנֵי אחריי, כשיהיה ברצונם לומר "גס ופרא", יאמרו – "אירופאית".

3. עלילות

הַתְּחַשְׁבוּ כי לפנינו, לפני מאות מאות שנים, כשהמילה עלילת-דם יצאה בפעם הראשונה מפיו של אדם ובא איזה בר-נש והשמיע את האמירה הראשונה שהיהודי צריך למאכליו בפסח מעט דם של ילד נוצרי – הַתְּחַשְׁבוּ כי מיד ברגע הראשון הייתה העלילה הנבערה הזאת נוראה-חשובה כל כך וכבדה כל כך במשקלה ומלאה כל כך כוחות שאול ושטן, ככל שנעשתה אחר כך בהמשך הדורות הרבים? לא! לא! – ברור לי כי כשהתחילה, התחילה כמו הלצה. אותו נוצרי שסינן מבין שיניו המצאה משונה זו בפעם הראשונה, בוודאי ובוודאי שלא יכול הוא בעצמו לעצור את השחוק משפתיו בְּדַבְרוֹ, כי מי עוד כמוהו יֵדַע ומי כמותו היה מובטח עד לקמט האחרון שבנשמתו כי בנוגע לאומה של "יראים ורכי-לב" כאומה זו של היהודים, אשר בשומעם את המילה

"דם" אחוזת אותם סמרמורת, אין עלילה זו אלא מין ליצנות גסה ומבהילה שגם שלושה אנשים לא יימצאו על פני כדור כל האדמה שיוכלו להאמין בה. וגם היהודי מצידו, כששמע אותה בפעם הראשונה, בוודאי שלא נכנסה כלל לתוך ליבו. מילא, אומה עליזה-צוהלה זו, אומה של "הגויים", כמה מיני ליצנות כבר עשו להם עם היהודים מאז ומעולם! אבל בליבו פנימה היה ברור לו כי הלצה נבערה שכזו, ודווקא בנוגע לאומה שיש לה גועל-נפש גדול כל כך מפני כל טיפה של דם, ואשר כל הפסיקה שלה וכל התורה שלה וכל אורח-החיים שלה אינם אלא מחאה אחת וגדולה כנגד התועבה שבאותה עלילה, – הלצה נבערה שכזו היא כבר נבערה קצת יותר מדי, עד שאפילו המוח המטושטש האחרון שבאחרונים אינו יכול עוד להאמין בה. ובכל זה, הלא זהו טבען של עלילות! לך ואמור איזה דבר פעם אחת, לך ואמור אותו שנית, לך ואמור שלישית – – סוף-סוף תדבק איזו מילה מזה בנשמתו של איזה שומע. אחר כך יבוא זמן ועשרה בני אדם יחזרו על זה, ואחר כך מאה, ואחר כך אלף, זה במקום אחד וזה במקום שני, זה בהזדמנות זו וזה בהזדמנות זו – ומעט-מעט והנה נעשה הדבר ל"עניין" שלם. ופתאום, בן-לילה – אתה בעצמך אינך יודע איך בא לך הדבר הזה – והנה כבר כל הציפורים מצפצפות אותו מעל ראשי הגגות, כל העולם כולו מלא ממנו, כמו לווינה הוא מתגלגל והולך, ומרגע לרגע יגדל וירחב ויגאה, ופתאום והנה הסכנה שלמה, השואה באה, ואין עוד מפלט ואין עוד מנוס...

לווינה: מפולת שלגים.

אנחנו כולנו ראינו את הדבר בבואו: – בראשיתו לא היה אלא עלילה קטנה ודלה ופחותה. בא איזה אדם, אדם פרטי או איש-עיתונים או פוליטיקאי צדדי או אנטיסמיטן צדדי, והסיח לו לפי תומו – אפשר שיכוון למטרה ואפשר שיחטיא – כי אנשים יהודים מורים על אנשי הצבא ויש להם אוצרות שלמים של כלי-זין נחבאים בסתר. אבסורד גדול מזה אי אפשר היה כלל לאדם להוציא מפיו. האומר בעצמו, דבר זה מובן מאליו, לא האמין אפילו רגע אחד בזה שהוא אומר, ונדאי בוודאי שהיה מתנועע לצדדים מרוב שחוק בדברו. עוד אתמול ישב בבית-הקהה שלו ודרש את הדרשה שלו הידועה, שהיהודי הוא אותו הפחדן המפורסם המתחבא מתחת למיטתו ברגע שהוא שומע קול ירייה; היהודי הוא אותו הפחדן המפורסם, המפקיע את עצמו מן החובה לעבוד בצבא, משום שהוא מתיירא כל כך מפני קנה-רובים ממולא; היהודי הוא אותו האומן המפורסם, אומן-של-ירייה מהיר ועושה פלאות, עד כשהוא נוטל כלי-זין לתוך ידו ומכונן אותו, כל כדור העולם כולו הוא בסכנה, חוץ מאותו המקום האחד והיחיד שאליו הוא

מורים: מורדים.

עד כשהוא: עד כדי כך שכאשר הוא...

מכונן את הירייה שלו, – ועתה פתאום הנה דורש ממנו העסק שלו שיטעון את ההפך דווקא, כי היהודי הוא גיבור מורה לפני אדני וכי הוא הוא המורה כל היום על אנשי הצבא והוא הוא שיש לו אוצרות שלמים של כלי-זין, – ואותו אדם הנה זה בא וטוען כך באמת.

הוא בעצמו, בדברו, מתנועע לצדדים מרוב שחוק והוא שמח מאד על החידוד הנפלא שעלה לו לחדש כאן. וגם היהודי מצדו, כששמע את הדבר בפעם הראשונה, לא נכנס כלל לתוך ליבו. מילא, מה לא עוללה כבר לו חבריא זו, אותה כת של לצים האוהבים כל כך את ההלצה ואשר כל חייהם וכל הפוליטיקה שלהם וכל אהבתם ושנאתם וכל דיבורם ושתיקתם וכל כתיבתם בעיתונייהם אינם בעצם אלא הלצה אחת ארוכה – לחידודי! לא נכנס הדבר כלל לתוך ליבו. הלואי שהמורים רק עזוב יעזבו למנוחה אותו, כשם שהוא בטוח ומובטח שכלל-ישראל יעזוב אם-ירצה-השם למנוחה את המורים. הלואי שאחרים רק נגוע לא ייגעו בכף ירכו הוא, כשם שהוא לא ייגע אפילו בזבוב שעל גבי הכותל. הלא סוף סוף מאושר הוא כל כך גם כשנותנים לו, איך שיהיה, רק לשאוף מעט אוויר בעולמו של הקדוש ברוך הוא. ובנוגע לכלי-זין, מובטח הוא כי לא נמצא בכל המדינה אפילו יהודי אחד שבקוראו את הפקודה כי כל אחד ואחד מחויב למסור ביד השלטון את כל מין ומין של כלי-זין הנמצא ברשותו, לא קם מיד ולא הביא אל הפוליצה אפילו את קנה-הרובים של עץ העשוי לשעשועים שהיה התינוק שלו משתעשע בו.

לא! לא עלה כלל על דעתו של היהודי, כי מתוך להג נבער שכזה אפשר שיצא לבסופו דבר שיש בו איזו חשיבות. ובכל זה הלא כך הוא טבען של עלילות! פעם אחת, פעם שנית, פעם שלישית – ובפעם הרביעית והנה כל הפעמונים מסביב מצלצלים על-אודותיו בראש הומיות. הן יש להם לבני אדם לתכלית זו אותו הכלי הידוע שקורין לו "עיתונות"! אין לך אותה השטות בעולם שלא תמצא לה העיתונות בשבילה את הקונים שלה. הפעמון הגדול נתן את קולו – וכל המדינה מסביב רגזה. העולם כולו קיבל פתאום את הידיעה כי "מצאו", כי "גילו", כי "חזרו ולקחו" מן היהודים אוצרות שלמים של כלי זין, וכי היהודים היה בדעתם לצאת במרידה "מזוינת", וכי היהודים נתנו יד יחד עם האשכנזים או עם הטטרים או עם ההוטנטוטים ועוד ועוד. ופתאום והנה "עסק" שלם. על הבימה בבית ה"סיים" עומד איזה ציר ומדבר. איזה ציר יהודי עולה ומשיב. והכל בכבוד ראש והכל בקמטים על גבי המצח. והפלא היותר גדול הוא: אין אף אחד שיבוא פתאום לידי שחוק אדיר וגדול למשמע כל הדברים המחוקמים. אין זוכר כלל איך התחיל כל זה, ואיך

הסיים: הבית התחתון של הפרלמנט הפולני.

מתוך הלצה יצאה עלילה, ומתוך עלילה – לגנדה, ומתוך לגנדה – מין חד-גדיא שלם. איזה בר-נש סח לו לתומו איזו שיחה קלה, ושיחה קלה זו כבר עלתה לנו בדמים מרובים, מרובים כל כך! כל עלילות-הדם שבעולם ובכל הזמנים יחדיו לא עלו לנו בקורבנות מרובים כל כך כאותה העלילה האחת, שהיהודים מורים על אנשי-הצבא...

ועוד עלילה אחת. כולנו ראינו אותה בבואה, כולנו ראינו אותה בלכתה מעט מעט הלוך וגדול ובקבלה מרגע לרגע צורה יותר איומה ויותר מסוכנה, עד שהייתה לעינינו פתאום למפלצת שלמה. מדבר אני באותה העלילה שהיהודים הם בולשביקים. הגיע הדבר עד לידי כך שבולשביק ויהודי נעשו לשמות נרדפים, והעיתונים כותבים, והדרשנים עומדים בבית המחוקקים ודורשים, והיהודים משיבים וכו' וכו'. חוזר אני אליה כאן בייחוד, לא משום שיהודי אני ורוצה אני בכל אופן להגן על היהודים שלי בעת צרה שכזו, כדי שאמעית להם קצת ממכאוביהם, אלא פשוט משום זה שיש לי איזה חוש בשביל המדעים ולא הייתי רוצה בשום אופן שיזייפו באופן גס כזה את ההיסטוריה של הקולטורה ואת ההיסטוריה בכלל ואת הסוציולוגיה ואת הפסיכולוגיה של האומות, והכול מפני איזו הלצה או מפני רשעות גרידא. כי למה זה נשלה את נפשנו? אם יפה הדבר ואם לא, אם ישר הדבר ואם לא, ואולם עובדא הוא שעלינו להודות עליו, ואפילו אם מוכרחים נהיה לנעוץ את עינינו בקרקע מרוב בושה: כל מה שתרצו יכול יהודי להיות, ורק לא בולשביק.

דבר זה סוף סוף עלינו לברר לעצמנו. יכולים אנו לתת פרוצנט ידוע, ואפילו פרוצנט גדול, לתוך השורה הראשונה של מפלגה זו ואל בין המנהיגים שלה – אבל כלל ישראל בתור כלל אי אפשר לו באיזה אופן שהוא שיהיה כלל של בולשביקים. אפשר שמכל העלילות הגדולות שהעלילו עלינו מאז ומעולם, עלילה זו היא היותר נוראה ויותר נתעבה ויותר כוזבה. ועוד פעם: מדבר אני, כמובן, לא ביחידים, אלא בכלל. הן לא סוד הוא כי הרבולוציונרים הגדולים, שהיו מאז ומעולם, קבלו תמיד על היהודים מצד זה – וקרל מרקס בראש כולם. כל מי ששהה במוסקבה באותם הימים שהבולשביזמוס בער בעצם אשׁו כמו להבה וליחך את כל העם מסביב, וראה את ייחוסם של היהודים לתנועה זו, זה ידע עד כמה מן הרשעות ומן העוולה דרושות לו לאדם בכדי שיוכל להוציא שם רע על בניה של אומה זו שהם בולשביקים. אין אני יודע שום אומה בין האומות שבעולם שתהא מתנגדת כל כך מפאת צדה האורגני לכל מין של בולשביזמוס כאומה זו. כל חי הנשמה של היהודי

הם מחאה גדולה וצועקת כנגד זה. המושג של הקניין העצמי מחובר ומצומד כל כך עם טבעו, עד שאי אפשר לו כלל לבוא לידי השקפה אחרת. אפשר שהוא הבורז'ואי היותר טיפוסי שבכל האומות. חוש חייהמשפחה שלו המפותח כל כך, האהבה שלו לאשתו ובניו, הדבקות שלו לאותה הפינה שהוא חי בה, הנטייה החזקה שלו לעסקיו ולמעט רווח ולחיים מסודרים – כל אלה עושים אותו לכתחילה למתנגד היותר גדול של אותה תנועה. אפשר שנוכל למצוא אותו לפעמים בקלקולו, שהוא עובר איזו עבירה קטנה בנוגע ל"שלך-שלי", אבל שיבוא ויגיע עד ל"שלי-שלך", דבר זה הוא כמעט מן הנמנעות; הקו היסודי אצלו הוא "שלי-שלי, ושלך-שלך".

בורז'ואי: בורגני.

כמעט שהיא טרגדיה גדולה, ואפשר שהיא אחת מאותן ההלצות שההיסטוריה מרשה לעצמה לפעמים, שדווקא אומה זו נתנה – לרגלי סיבות רבות ושונות – פרוצנט מסוים כל כך לתוך שורותיהם של מנהיגי תנועה זו. ואולם גדולה הרבה יותר הטרגדיה ונבערה הרבה יותר ההלצה שדווקא על אומה זו רוצים להעליל שהיא אומה של בולשביקים. מכל העלילות היא הנתעבה ביותר, מפני שהיא שקר נראה ובולט על כל פסיעה ומַנְקֵר את העיניים – ובכמה דמעות ודם וחיים כבר עלתה לנו עלילה זו! העולם מסביב יש לו חוש בריא והוא יודע ומבין את כל זה; יודע ומבין הוא את אשר "אומה של סוחרים" יכולה להיות, ואת אשר היא אינה יכולה – ואולם העולם מסביב גם הוא ברובו הוא עולם של סוחרים, וסוף סוף גם זהו עסק.